

הקראים שנקרעו מכלל ישראל

כתות שפרשו מכלל ישראל

עם ישראל סבל כמעט בכל העתים והזמנים, ממתבדלים מכלל ישראל, כאלו שהבדילם ה' לרעה מכל שבטי ישראל. אם בדור המדבר סבלו מהאספסוף אשר בקרבם, סבלו בזמן הבית ראשון מהכותים, אשר מאוחר יותר קראו להם שומרונים.

שלמנאסר מלך אשור, הגלה את עשרת השבטים, והביא במקומם את הכותים אשר התגיירו, ומאז היו לאומה, בשטח השייך לבני ישראל. עוד בזמניהם היה גיורם לוטה בערפל. לא ידוע היה אם קיבלו עליהם את התורה והמצוות מרצון או בהכרח ובאונס, בפחדם מהאריות שנשלחו אליהם בשומרון. חז"ל נחלקו בדבר זה. בזמן שיבת ציון, כלומר בימי עזרא ונחמיה, בנו להם הכותים מקדש בשומרון, ומכאן נקראו "שומרונים".

ער עצם היום עדיין נשארה כת קטנה מהם, אשר בינם ובין עם ישראל אין שום דמיון, וכמובן שום שייכות. בין פולחנם הפומבי, מהוה המזבח שבנו להם על הר גריזים ושם זובחים הם, בזמנים שונים לדמות יונה.

בזמן בית שני, קמו בישראל כתות נוספות. שמותיהם היו צדוקים ובייתוסים. שמות אלו ניתנו להם, על שם צדוק ובייתוס, שיצאו לתרבות רעה, והם היו תלמידיו של אנטגנוס איש סוכו. תלמידיו אלו, יסדו את כת הצדוקים. כנראה, שכת זו, המשיכה את דרכה של כת השומרונים (כותים). בתקופה ההיא נרשמה לצדוקים גידול רב. היה זה כאשר חלק ממלכי בית החשמונאים הפכו לצדוקים, ואף אחדים ממלכי החשמונאים כמו ינאי המלך (או בשמותיו הנוספות, יוחנן או הורקנוס) שלא היו מקובלים על עדת

ישראל, התחברו לכת הצדוקים. התנגדות הפרושים למלך זה, פרצה ביתר שאת, בעת אשר בא לעשות את עבודתו של הכהן הגדול בבית המקדש, בתואנה שהוא נצר לבית חשמונאים שכהנים היו. הפרושים שראו זאת בחומרה רבה, רגמוהו באתרוגים. המעשה גרם למלך לחוש נפגע ונעלב, ואז קבע את משכנו בצד הצדוקים.

מלך הורדוס שמלך אחריו, הציק מאוד לבית החשמונאים ולפרושים, כלומר כלל ישראל אשר נשארו באמונה השלימה, על פי דרך התורה והמסורה שקיבלו בהר סיני. במקביל לכך, זכו הצדוקים למעמד ולהכרה מלאה מצד מלכי החשמונאים וגרוריהם, שלקחו אותם תחת חסותם.

למען האמת, זכות קיומם של מלכים אלו, היתה רק על פי שיטת הצדוקים שלא האמינו בתורה שבעל פה, אלא רק בתורה שבכתב. ולפי שיטתם יכלו מלכים אלו לשבת על כס המלוכה. כי הרי על פי שיטת הפרושים, לא יכול היה מי שלא מזרע בית דוד למלוך על ישראל. ואכן גם משום סיבה זו, כדאי היה למלכים אלו להכיר הכרה מלאה בצדוקים. לאחר כמאתיים שנה של קיום הצדוקים בחסות החשמונאים, אבד סיברם ונימח זכרם, כמו כל שקר שאין לו רגלים. הבודדים שנשארו מהם בכל זאת, חפשו להם כתות של מתבדלים שונים בכדי להסתפח בנחלתם.

ראש הגולה בבבל

המוסר או התואר "ראש הגולה" או "ריש גלותא", גרמה לפעמים עגמת נפש רבה לעם ישראל. שושלת ראשי הגולה בתולדות עם ישראל, מקורו מגלות בבל. בכדי להעמיק לשורשי הדבר, עלינו לחזור כמה שנים אחורה. בעת אשר החריב נבוכדנצר את בית מקדשנו, נפל המלך יהויכין או בשמו האחר יכניה, בשבי, ונאסר בכלא בבבל. לאחר שבילה בו שלשים

ושבע שנים, נתמנה אויל מרודך למלך בבל. מלך זה היטיב מאוד למלכי יהודה, מפני כבוד בית דוד. יכניה שהיה אף הוא ממלכי בית דוד, שוחרר על ידו מבית הסוהר, ואף שם כסאו של יכניה מעל כסאם של כל המלכים אשר נכנעו תחתיו, ומעל כל השרים במלכותו.

משרה זו שבהמשך הזמן קראו לה "ראש הגולה", שייכת היתה ליכניה, ועברה בירושה לידי צאצאי מלכי בית דוד. את משרת יכניה ירש נכדו, זרובבל בן שאלתיאל בן יכניה. לאחר מכן עברה משרת ראש הגולה, לבניהם אחריהם או לזרע בית דוד הבאים מכוחם. אף בשנים שלאחר מכן, לאחר שעלה זרובבל לבנות את בית המקדש, ובעקבותיו לאחר תקופה העלה עזרא חלק נכבד מעם ישראל אשר בבבל חזרה לארץ ישראל, עדיין נשארו רובו של כלל ישראל בבבל. ואכן, אף עזרא עצמו, לאחר שעם ישראל התיישב בארצו, וסדר שרר בארץ, חזר לבבל כמו כן זרובבל חזר. משרת ראש גולה היתה משרה מכובדת ואף סמכותית ומוכרת על ידי מלכי בבל. הם הוסכמו על ידיהם לנהל את כל עניני קהילת בבל.

ראשי הגולה מיוחסים היו בן אחר בן עד דוד המלך ושלמה בנו. בכל הדורות היה בית דוד לסמל של כבוד ויחוס, ועד יבוא שילה, הובטח לנו "על כסאו לא ישב זר". ציפייתנו למלך המשיח מתבטאות באמירת "על מלכות בית דוד משיחך".

השושלת הנשיאותית בארץ ישראל, בה כיהנו הלל וכל בית רבי, לא היו מצאצאי דוד ושלמה בנו בן אחר בן, שדוד הבטיח להוריש לשלמה בנו את כסאו, אלא היו מצאצאי שפטיה בן אביטל. ואכן נוכחנו לדעת שעם כל הכבוד שרחשו לשושלת זו, כלומר לנשיאי בית רבינו הקדוש, עם כל זאת מורגשת ומודגשת שהתייחסו לזרע שפטיה בן אביטל,

ולא לשלמה המלך. בירושלמי בכלאים פ"ט מובאת אימרתו של רבינו הקדוש:

כל מה שיבקש ממני אדם, הריני מוכן לעשות, חוץ מהלהתפטר ^{אור"ח 1234567} מהנשיאות. אולם אם יבוא רב הונא מבבל*, אושיב אותו בראש, כי הוא מהזכרים לבית דוד ושלמה.

^{אוצר החכמה}

אחד ממשפחת ראשי הגולה לבית דוד המפורסמים, היה רבי נתן שעלה מבבל בזמן רבי שמעון בן גמליאל, אביו של רבינו הקדוש. כנראה שלא היה ראש גולה ממש, אלא מיוחס לבית דוד. ובכל זאת היתה לו החגורה המיוחדת להיכר, לפי הגמרא בהוריות (יג:), לפיכך נהגו בו כבוד ודרך ארץ יתרה. [ראה בסוגיא שם, שהיה לו "קמרא דאבין" – חגורה מיוחדת לסמל בית מלכות דוד. ומובא שם מה היה לו עם רבי שמעון בן גמליאל הנשיא].

אין בידינו רשימה מכל אלו ששימשו כראשי הגולה בדורות הבאים, אך חלקם נזכרים בגמרא, כמו, רב הונא, מר עוקבא, יצחק ריש גלותא, בר אחתיה דרב ביבי (ויבמות קטו), נחמיה ריש גלותא (שבת כ:), מר שמואל בזמן רבא (ביצה כא:), שזכרם טרם מש מאתנו.

פרישת הקראים מכלל ישראל

כעבור כמה דורות, בתקופת הגאונים, קמה לרועץ כת נוספת שהתבדלה מכלל ישראל. היה זה בשנת ד' תק"ל בערך. בתקופה שבה עמד רבי יהודאי גאון כמנהיג ישראל, נפטר ראש הגולה ר' שלמה בן חסדאי. ר' שלמה זה נצר היה לבוסתנאי, אשר עליו מסופר הסיפור הבא. המלך כוזרי מפני וויכוח שהיה לו עם מנהיגי ישראל, כעס מאוד עליהם. בכעסו כי רב היה, הלך והכרית את כל משפחת בית דוד, ולא השאיר כלום אחריהם.

* אין זה רב הונא מזמן התלמוד, אלא ראש הגולה בזמן רבי.

מלבד נצר אחד ויחיד שקראו לו בוסתנאי, אשר אמו השכילה להחביאו. באותה עת חלם המלך חלום מופלא. בחלומו ראה המלך כוזרי את עצמו נכנס אל גן אחד, נטוע בעצים מרהיבים ביופיים. בהמשך הוא רואה את עצמו לוקח בידו גרזן ועוקר את העצים אחד לאחד, עד אשר הגיע לענף קטן ובודד בקצה הגן. בעודו חושב לעקור אף את ענף זה, הופיע לעיניו זקן אחד שנראה היה שהוא בעל הגן, והוא הרים עליו את קולו בצעקה, על שהשחית את כל העצים בגן. הזקן לא נרגע בכך, ואיים עליו ליטול את חייו על כך. בשלב זה החל המלך להתחנן על חייו. הזקן לא עמד למול תחנוניו וחנן אותו, בהזהירו, לבל יהין לעקור את הענף הבודד, שנשאר לפליטה בגנו, וגם העמידו לשמור עליו כעל בבת עינו. ואם לא, הרי דמו בראשו. בהקיצו משנתו ביקש לדעת את פתרון החלום. וכך פתרו לו. הזקן אינו אלא דוד המלך, שצעק עליו על שהכרית את כל זרעו. הענף הבודד שבכל זאת נשאר לפליטה, זה בוסתנאי שנשאר כנצר אחרון לבית דוד. כוזרי המלך קלט היטב את האזהרה, ולקח על עצמו את גידולו של בוסתנאי תחת חסותו, ואכן שמר עליו מכל משמר, כי חייו עמדו לו מנגד. לימים, כשכבש את פרס, נתן לו לאשה את בתו של המלך פרס. בוסתנאי גיירה והכניסה תחת כנפי השכינה. לאחר מכן התחתן עתה, ואף נולדו להם כמה ילדים.

לבוסתנאי כבר היו לו ילדים מאשתו יהודיה שהתחתן לפני כמה שנים. נשואיו שניים אלו עם בת עם נכר, לא מצאה חן בעיני החכמים, מה עוד שהביעו ספק רב אם גיוריה היו כדת וכדין. בוסתנאי, שהיה ראש הגולה, טען בתוקף שאשתו אכן התגיירה, ולכן בניו יהודים כשרים הם. במשך כל תקופת הגאונים כיהנו כראשי גולה מזרע בוסתנאי, חלקם מאשתו הראשונה היהודיה, וחלקם מאשתו השניה, בת מלך פרס. אחדים טענו שאף אם נקבל את גירסתו של בוסתנאי שאשתו בתו של מלך פרס אכן התגיירה, עם כל זאת, מהוה חיתון כזה פגיעה בבית דוד, ומפני כן טענו שאין בוסתנאי ראוי לכהן כראש הגולה.

נחזור לענייננו. ר' שלמה בן חסדאי, שהיה אף הוא מצאצאי בוסתנאי שנשאר הנצר היחיד לבית דוד, היה זה אך טבעי הדבר, שיכהן במשרת ראש הגולה, או בשמה האחר כפי שקראו לה בזמנו "ריש גלותא". רב שלמה נהג נשיאותו ברמה, ואף הרים את קרנה של הישיבה בסורא. רב שלמה האריך ימים על ממלכתו, אך למרבה הצער לא זכה להקים זרע של קיימא.

עם פטירתו של ר' שלמה בן חסדאי, עברה נחלתו — משרתו לאחיו רבי דוד, שנתמנה לראש הגולה אחריו. רבי דוד השאיר אחריו שני בנים; ענן הבכור, וחנניה הצעיר. ענן הבכור, בלבו פנימה סר מדרך התורה. אמנם רק יחידים הרגישו בזה, אך עם כל זאת, יכלו רבים להעיד עליו, שאינו ירא שמים מרבים. לעומתו אחיו חנניה ידוע ומוכר היה כירא שמים מופלג. מסיבה זו, החליטו ראשי הדור למנות את חנניה הצעיר למשרת ראש הגולה. מינוי זה היה גם בהסכמת ראש ישיבת פומבדיתא, אם כי הדעה הקובעת בעניינים אלו בבבל, שייכת היתה לסורא, עם כל זאת, במקרה חריג זה, חפצו לדעת את דעתם של מנהיגי פומבדיתא, ואכן גם הם הסכימו פה אחד שמשרה מכובדת זו שייכת לחנניה. ענן הבכור, התנגד כמובן לצעדים אלו, לדעתו היה הוא הראוי לכהן בתפקיד זה. ענן הגדיל עשות, כשהכריז על דעת עצמו שהוא ראש הגולה.

בימים ההם החלו לבצבץ ניצניה החדשים של דת האיסלאם, שתפסה את השלטון לידיה. על אף שליהודים היה אז שלטון עצמי, בכל מה שקשור היה לענייניהם, עם כל זאת, כל החלטה מצידם, היתה צריכה לקבל על כך אישור השלטונות. ולכן כל מינוי היה גם עובר את אישור השלטון. בעוד שמינוי של חנניה אושר על ידי השלטונות, הרי שהכרזתו של ענן על עצמו כראש הגולה, לא עברה שום אישור מהשלטון. משום כך, התקבל הכרזת ענן בעיניהם כמרידה במלכות, והוא הובל אחר כבוד אל מאחורי סוגר וברית, עד שיתקיים משפטו. בבית הכלא, הכיר מלומד ערבי, והם קיימו

קשרי ידידות ביניהם. המלומד יעץ לו דרך קלה לצאת מהסבך, וזאת על ידי שימיר את דתו, ויקבל על עצמו דת חדשה, אשר תדמה יותר לדת האיסלאם. לפי דעתו אמור השולטן לראות בעין יפה דת כזו, וכך גם יוכל להוכיח בזה שהוא ואחיו אין להם דת שווה, ולכן הוא לא יקרא מורד במלכות.

כפי שכבר כתבנו, בתקופה לפני המאורע, בשנת ד' שנ"ג החלו לבצבץ ניצניה הראשונים של דת האיסלאם בארצות ערב, מיסודו של מוחמד. עם הזמן התפרס שלטונם של הישמעאלים עד לפרס ובבל, כך שמאורע זה של ענן, עדיין היה ממשלתם צריך חיזוק. לכן טבעי הדבר, שכל תנועה עוררה חשד בעיניהם, כאילו מדובר במרד או סטיה מדתם. כמו כן כל מי שמוכן היה לקבל על עצמו את דתם החדשה, החשיבוהו מאוד.

כשהתייצב ענן למשפט, בו השתתף גם הכליף בעצמו, עשה כפי עצת ידידו הערבי, וטען כי הוא משמש כראש הגולה על בני דת אחרת, דת "העננים", כפי שקרא לדת זו באותה עת, על שמו ענן המייסדה. הכליף קיבל את טיעונו, ושיחררו ממאסרו.

משנשם את נשימותיו הראשונות מחוץ לכותלי הכלא, החל בהפצת תעמולה לדתו החדשה. עקרונות דתו דמו מאוד לשיטת הצדוקים. הם הכחישו בתורה שבעל פה, והכירו רק בתורה שבכתב. שיטה זו, עצה מנוסה היה להיבדל מכלל ישראל. נספחים שנשארו מכל הכתות הקודמות, כמו השומרונים או הצדוקים, קלי דעת, קיבלו את פני הדת החדשה בתשואות חן, וברצון רב הצטרפו לכת סוררת זו.

במרוצת הדורות, נמצאו בכל דור קלי דעת, שהתורה שבעל פה הכבידה עליהם והם חיפשו מפלט. כל אלו מצאו פורקן בדת החדשה שהחלה לצבור תאוצה, וגם הם הצטרפו לכת החדשה. ביניהם גם נמצאו

מלומדים, שיחד החלו לשקוד על חיבור אמנה חדשה. הם הבינו שתורה שבכתב אינה מספקת, צריך לחבר פירוש עליה, ולכן שקדו על חיבורם החדש, שצריך היה להכיל את כל הוראותיו של ענן, ובד בבד להתאימם לתורה שבכתב. עם הזמן הסתבכו גם הם בהוראות מחמירות כמו חבריהם הצדוקים. בין חוקיהם נכללו גם, איסור הדלקת נר לשבת, ואכן ישבה בשבת בחושך. כמו כן שאיבת מים בשבת אסורה היתה. ועוד חומרות על חומרות כהנה וכהנה. והכל בכדי לקיים את התורה שבכתב, מבלי להודק לדברי חז"ל, המסורים מסיני.

באחת מתשובותיו של רבי נטוראי גאון, מובאים על ענן ירקב שמו, הדברים דלהלן:

"...שאמר לכל התועים והזונים אחריו, עיזבו את דברי המשנה והתלמוד, ואני אעשה לכם תלמוד משלי... ותיקן תלמוד של רשע ושל עוול לעצמו".

בין הוראותיו היו, שאסור ללכת לרופא, שהרי נכתב בתורה "כי אני ה' רופאך". כמו כן אסור לנחש, ועל כן אסור ללמוד תכונה ולקדש על פי חשבון. בדוגמת אלו היו פסקיו והוראותיו.

המשימה הקשה ביותר שעמדה לענן בדרכו, היתה לבטל במחי יד את התורה שבעל פה, שכל כלל ישראל הלכו לאורה, והתנהגו על פי הוראות המשנה והגמרא. את זאת למדו במרוצת כל השנים, ועל פי זה התנהגו, ולא היה אפשרי הדבר לבטל את כל זה בבת אחת. כמו כן, בניגוד למנהיגי ישראל, שבידם מצויה היתה מסורת הדורות, מזמן המשנה ועד לזמניהם, הרי שבידם לא היה תחליף לכך, כך שלא יכלו להוכיח את אמיתות תורתם. אך לאבוננו תמיד נמצאו ריקים ופוחזים, שלא חיפשו אחר האמת, אלא רק חיפשו להקל על עצמם, וכך נמשכו המונים אחריהם, ובלי יודעים החמירו על עצמם חומרות יתירת.

במשך תקופת הגאונים, נלחמו איתם והחרימו אותם. איסור חמור היה להתחתן איתם, ועוד הרחקות נוספות. פעולות ממשיות נגדם לא יכלו להפעיל, כי כאמור היו מוכרים על ידי שלטונות האיסלמים, ששלטו בימים ההם. כמה דורות לאחר מכן פעל בבבל רבי סעדיה גאון שהיה בעל כשרון נדיר, והוא יצא בתעמולה נגדם בכשרון רב, וכך הצליח להשפיע על רבים לחזור ליהדות ולעזוב כת מטופשת זו. כמאה שנים לאחר מכן, כשהישוב היהודי בבבל הלך והתדלדל, חפשו הקראים מקומות נוספים להיאחז בהם.

ישנו סיפור מבדח ידוע, על רקע ויכוחים עם הקראים. באחת המדינות שהיו ויכוחים בין היהודים והקראים, הגיע הריב עד אזני המלך. ברצון המלך היה להשלים ביניהם, לכן הזמין נציג מכל אחד משתי הדתות האלו, לבוא לבית המלך, ולהתווכח לפניו, והמלך יפסוק עם מי הצדק. בבואם ביום המיועד לפרוודור חדר המלך, הופיע יהודי ולהבדיל קראי, מוכנים להיכנס להתווכח. והנה כשניתן אות הכניסה, לקח היהודי את נעליו שפשט לפני הכניסה, והחזיק אותם בידיו, כי אין לבוא לפני המלך עם נעליים לרגליו, וכך נכנס למלך.

אחרי שכרעו לפני המלך, אמר הקראי למלך: ראה כבוד המלך את האי נימוס של היהודים, הנה עומד נציגם עם נעלים בידיו, הלא הדבר מראה על חוסר נימוס אלמנטרי! כבוד המלך, ענה היהודי, לנו יש נסיון כי בויכוחים עם קראים, הם גונבים בסוף את הנעליים, ולכן הנני מחזיקם בידיו. מתי זה קרה? שואל המלך. כשמשה רבינו הצטווה במראה הסנה שלא אוכל, של נעליך מעל רגליך, ראה קראי זוג נעליים וגנבם, אמר היהודי, מאז אנו מתנהגים כך. על זה התקומם הקראי, וצעק: שקר הדבר, כל הסיפור בדוי הוא, הלא בזמן משה רבינו טרם היו קראים! ענה לו היהודי, א"כ אתה מודה שהיהודים קודמים, ואתם המצאתם דתכם רק לאחרונה. לפני הקראי חפו.

לימים הצליח הרמב"ם, בשכנוע ובהסברה בדרכי נועם, להסביר להם ולהעמידם על טעותם, ורבים מהם אמנם פרשו מהכת. גם התעמולה הארסית נגד ה"רבנים" (= כל אלו שהלכו בדרכי התורה המסורה) נחלשה אצל רבים. בעקבות דלדולו של הישוב היהודי, התדלדל גם מספרם של אנשי ענף, ועל כן החליטו לחדור לארץ ישראל. הישוב היהודי בארץ ישראל באותה עת, היה קטן מאוד. שם החלו במלחמת הדת נגדם, היתה זאת ענין תמידי דבר יום ביומו. באותה עת, חדרו גם לספרד, לאחר שבבבל נרדפים היו. לאחר מכן כשרבי שמואל הנגיד ונתמנה לתפקידו הרם, ומשל על גויים, רדפם עד חרמה, הוא הדפם מכל הסביבה, עד שנמעטו והלכו, והפסיקו את תעמולתם נגד תורה שבעל פה.

בזכרונות על האור החיים הקדוש מסופר, שפעם גבר לחץ הממשלה על יהודי ירושלים, בהטילה עליהם מס כבד מנשוא. הרב רבי חיים בן עטר זצ"ל, שהתגורר אז בירושלים, ועל פיו יושק כל דבר, צוה להתאסף בסתר ולהתפלל להעביר את רוע הגזירה. היות והדבר צריך היה להישמר בסוד מוחלט, החליטו להתאסף במרתף בית תיפלתם של הקראים, אשר לא נהגו לפוקדו בכל יום, כך שהוא התאים מאוד לצורך אסיפה בסתר.

כשהאור החיים הקדוש ירד בגרם המדרגות, כשלו רגליו, ונפל מתעלה. ויתמהו האנשים על כך, ויאמרו איש אל רעהו, אין זאת כי אם רוח רעה שורה במקום הזה, ולכן מעדו רגליו. על כן החלו לחפור מתחת למדריגה זו, ומצאו שם ספר הרמב"ם, שהקראים טמנו שם, למען לדרוך על ספרו ועל ידי כך לבזותו. על סמך עובדה זו, פסק האור החיים הק' שעליהם לשלם קנס על מעשה נבזה זה, והקנס היה שעליהם לשלם את כל המס אשר הטילו על יהודי ירושלים.

זאת ועוד, באותה מעמד קיללם שלא יצליחו לאסוף מנין אנשים בבית תיפלתם עד עולם. קללתו זאת נתקיימה בהם, ומאז לא הצליחו

לאסוף מנין של עשרה אנשים יחד. בשנולד אחד, מת השני. פעם עלו כעשרים עולים קראים לירושלים, ולקול צהלות ושמחה, הריעו לכבודם. לפתע נהפך להם ששונם לאבל. מגיפה קטלנית, החלה להשתולל בהם. בקושי הספיקו לדרוך כף רגלם בשערי ירושלים, וכבר נגפו במגיפה, ולא זכו להגיע לבית תיפלתם, ודברי האור החיים הקדוש התקיימו במלואם במשך כמה דורות, מאז יצאה הקללה מפיו.

בדורות האחרונים, היו מהם ברוסיה בחצי אי קרים, ליד וילנא. גם במצרים היו אחדים מהם. כיום ישנם מעטים מהם בארץ ישראל, בחולון וברמלה, וגם באשדוד. אך כאמור אבד זכרם, כמו שמכל הפורשים מדרך התורה, לא נשארו אלא מעטים מהם, שאינם תופסים מקום ניכר.

עם הרוצה להישרד לנצח, צריך ללמוד ולקיים תורת נצח. בכדי לאור באור החיים, צריכים להידבק בתורת חיים. תורה זו נותנת את כח העמידה, נגד כל הקמים בין מבחוץ ובין בפנים. אכן קרעו הקראים קרע שלא יתאחה לעולם.